

Tentamen i Flervariabelanalys, MVE035
2016-08-23, kl. 14.00-18.00

Hjälpmedel: Inga, ej räknedosa.

Telefon: anknytning 5361

Telefonvakt: Dennis Eriksson

För godkänt krävs minst 20 poäng.

Betyg 3: 20-29 poäng, betyg 4: 30-39 poäng, betyg 5: 40 poäng eller mera. Bonuspoäng från 2016 ingår.

Lösningar kommer på kursens hemsida. Talen i parentes bredvid uppgifterna och deluppgifterna anger antalet poäng de ger.

Skriv program och inskrivningsår på omslaget, skriv personliga koden på samtliga inlämnade papper.

Examinator: Dennis Eriksson, Matematiska Vetenskaper, Chalmers Tekniska Högskola

1. I deluppgifterna nedan, låt $f(x, y) = x + 4y - \frac{2}{xy}$.
  - (a) Bestäm tangentlinjen till nivåkurvan $3 = f(x, y)$ i punkten $(1, 1)$. (2)
  - (b) Bestäm Taylorutvecklingen av f upp till grad 2 i punkten $(1, 1)$. (2)
  - (c) Finn och klassificera kritiska (boken: *stationära*) punkter till f . (2)
  - (d) Avgör om funktionen har global max eller min i området $x, y > 0$. Motivera! (2)
2. Beräkna arean av ytan $S = \{(x, y, z) | x^2 + y^2 - 2z = 0, x^2 + y^2 \leq 1, x \geq 0\}$. (4)
3. Betrakta vektorfältet $\mathbf{B}(x, y, z) = \left(\frac{-ay}{x^2+y^2}, \frac{bx}{x^2+y^2}, 0\right)$ definierat utanför $x = y = 0$, och där $a, b \in \mathbb{R}$ är konstanter.
  - (a) Bestäm relationen mellan konstanterna a och b så att $\mathbf{B}$ blir rotationsfritt. (3)
  - (b) Med $\mathbf{B}$ rotationsfritt som ovan, bestäm a och b precis så att arbetsintegralen längs enhetscirkeln, orienterad moturs, i planet $z = 0$ blir 2π . (2)
  - (c) Har $\mathbf{B}$ en potential? Motivera! (1)
4. Betrakta vektorfältet $\mathbf{F}(x, y) = (-y \sin(x^3), y^2)$. Beräkna, med hjälp av Greens sats, arbetet som $\mathbf{F}$ utför längs randen C , positivt orienterad, till området D som begränsas av $x = \sqrt{y}, x = 1, y = 0$ och $y = 1$. (5)
5. Låt K vara området som begränsas av $1 \leq x^2 + y^2 + z^2 \leq 4, \sqrt{x^2 + y^2} \leq z$.
  - (a) Beräkna volymen för den del av K som ligger i första oktanten. (3)

(b) Beräkna flödet ut ur randen Y av K av vektorfältet som ges av (4)

$$\mathbf{F}(x, y, z) = (x^3, y^3 + \sin(zx), e^{-x^3-y^3}).$$

6. Formulera och bevisa satsen om att kurvintegralen av ett konservativt fält är en potentialdifferens. (6)

7. I denna uppgift är $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ en funktion.

(a) Definiera vad det innebär att f är *differentierbar* respektive $\mathcal{C}^1$. (2)

(b) Visa att om f är $\mathcal{C}^1$ så är f *differentierbar*. (5)

8. Låt $I = \int_0^\infty \frac{\sin(x)}{x} dx$. Den konvergerar.

(a) Visa att om $y > 0$ så kan funktionen $I(y) = \int_0^\infty \frac{\sin(x)}{x} e^{-yx} dx$ "deriveras under integraltecknet". (2)

(b) Räkna ut $I'(y)$ och använd detta för att bestämma $I = I(0)$. (5)

Totalt 8 frågor med totalt 50 poäng. Lycka till! /Dennis

Tentamen i Flervariabelanalys, MVE035
2016-08-23, kl. 14.00-18.00

Hjälpmedel: Inga, ej räknedosa.

Telefon: anknytning 5361

Telefonvakt: Dennis Eriksson

För godkänt krävs minst 20 poäng.

Betyg 3: 20-29 poäng, betyg 4: 30-39 poäng, betyg 5: 40 poäng eller mera. Bonuspoäng från 2016 ingår.

Lösningar kommer på kursens hemsida. Talen i parentes bredvid uppgifterna och deluppgifterna anger antalet poäng de ger.

Skriv program och inskrivningsår på omslaget, skriv personliga koden på samtliga inlämnade papper.

Examinator: Dennis Eriksson, Matematiska Vetenskaper, Chalmers Tekniska Högskola

1. I deluppgifterna nedan, låt $f(x, y) = x + 4y - \frac{2}{xy}$.
  - (a) Bestäm tangentlinjen till nivåkurvan $3 = f(x, y)$ i punkten $(1, 1)$. (2)
  - (b) Bestäm Taylorutvecklingen av f upp till grad 2 i punkten $(1, 1)$. (2)
  - (c) Finn och klassificera kritiska (boken: *stationära*) punkter till f . (2)
  - (d) Avgör om funktionen har global max eller min i området $x, y > 0$. Motivera! (2)
2. Beräkna arean av ytan $S = \{(x, y, z) | x^2 + y^2 - 2z = 0, x^2 + y^2 \leq 1, x \geq 0\}$. (4)
3. Betrakta vektorfältet $\mathbf{B}(x, y, z) = \left(\frac{-ay}{x^2+y^2}, \frac{bx}{x^2+y^2}, 0\right)$ definierat utanför $x = y = 0$, och där $a, b \in \mathbb{R}$ är konstanter.
  - (a) Bestäm relationen mellan konstanterna a och b så att $\mathbf{B}$ blir rotationsfritt. (3)
  - (b) Med $\mathbf{B}$ rotationsfritt som ovan, bestäm a och b precis så att arbetsintegralen längs enhetscirkeln, orienterad moturs, i planet $z = 0$ blir 2π . (2)
  - (c) Har $\mathbf{B}$ en potential? Motivera! (1)
4. Betrakta vektorfältet $\mathbf{F}(x, y) = (-y \sin(x^3), y^2)$. Beräkna, med hjälp av Greens sats, arbetet som $\mathbf{F}$ utför längs randen C , positivt orienterad, till området D som begränsas av $x = \sqrt{y}, x = 1, y = 0$ och $y = 1$. (5)
5. Låt K vara området som begränsas av $1 \leq x^2 + y^2 + z^2 \leq 4, \sqrt{x^2 + y^2} \leq z$.
  - (a) Beräkna volymen för den del av K som ligger i första oktanten. (3)

(b) Beräkna flödet ut ur randen Y av K av vektorfältet som ges av (4)

$$\mathbf{F}(x, y, z) = (x^3, y^3 + \sin(zx), e^{-x^3-y^3}).$$

6. Formulera och bevisa satsen om att kurvintegralen av ett konservativt fält är en potentialdifferens. (6)

7. I denna uppgift är $f : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ en funktion.

(a) Definiera vad det innebär att f är *differentierbar* respektive $\mathcal{C}^1$. (2)

(b) Visa att om f är $\mathcal{C}^1$ så är f *differentierbar*. (5)

8. Låt $I = \int_0^\infty \frac{\sin(x)}{x} dx$. Den konvergerar.

(a) Visa att om $y > 0$ så kan funktionen $I(y) = \int_0^\infty \frac{\sin(x)}{x} e^{-yx} dx$ "deriveras under integraltecknet". (2)

(b) Räkna ut $I'(y)$ och använd detta för att bestämma $I = I(0)$. (5)

Totalt 8 frågor med totalt 50 poäng. Lycka till! /Dennis

Lösning 1a: Eftersom det kommer behövas i de andra deluppgifterna räknar vi ut de partiella derivatorna till f . De ges av $f_x = 1 + \frac{2}{x^2y}$, $f_y = 4 + \frac{2}{xy^2}$, $f_{xx} = -\frac{4}{x^3y}$, $f_{xy} = -\frac{2}{x^2y^2}$, $f_{yy} = -\frac{4}{xy^3}$.

Tangentlinjens ekvation i $(1, 1)$ ges av $0 = f_x(1, 1)(x-1) + f_y(1, 1)(y-1)$. Eftersom $f_x(1, 1) = 3$, $f_y(1, 1) = 6$ får vi ekvationen $x + 2y - 3 = 0$.

Lösning 1b: Taylorutvecklingen av f i (a, b) upp till grad 2 ges av

$$P(h, k) = f(a, b) + f_x(a, b)h + f_y(a, b)k + \frac{1}{2}[f_{xx}(a, b)h^2 + 2f_{xy}(a, b)hk + f_{yy}(a, b)k^2].$$

Här har vi satt $h = x - a$, $k = y - b$. Direkt insättning ger oss i detta fallet

$$P(h, k) = 3 + 3h + 6k - 2h^2 - 2hk - 2k^2.$$

Lösning 1c: De kritiska punkterna ges av ekvationerna $f_x = f_y = 0$, vilket resulterar i ekvationssystemet $x^2y = -2$, $2xy^2 = -1$. Genom att lösa ut $y = -2/x^2$ får man snabbt $x^3 = -8$, dvs. $x = -2$, och således är $y = -1/2$. Vi studerar dess karaktär via den kvadratiske formen $f_{xx}(a, b)h^2 + 2f_{xy}(a, b)hk + f_{yy}(a, b)k^2$. Insättning av värden ger i punkten $(a, b) = (-2, -1/2)$ formen

$$-h^2 - 4hk - 16k^2 = -(h + 2k)^2 - 12k^2.$$

Den är alltså negativt definit, och punkten är således ett strängt lokalt maximum.

Lösning 1d: Då $x, y \rightarrow 0$ så blir termen $-2/xy$ godtyckligt negativt. Alltså kan inte globalt minimum finnas. Å andra sidan, då x, y växer för positiva x och y går termen $-2/xy$ mot noll, men $x + 4y$ blir godtyckligt stor. Alltså finns inte globalt maximum.

Lösning 2: Ytan ges av $z = f(x, y) = \frac{x^2+y^2}{2}$, och har alltså ytarea-elementet $dS = \sqrt{f_x^2 + f_y^2 + 1}dxdy = \sqrt{1 + x^2 + y^2}dxdy$. Ytan parametriseras lättast med polära koordinater $x = r \cos \theta$, $y = r \sin \theta$, $dxdy = r dr d\theta$, $0 \leq r \leq 1$, $-\pi/2 \leq \theta \leq \pi/2$. Det ger oss integralen

$$\iint_S dS = \int_{-\pi/2}^{\pi/2} \int_0^1 \sqrt{1+r^2} r dr d\theta = \pi \int_0^1 \sqrt{1+r^2} r dr.$$

Integralen räknas ut via variabelbytet $u = 1 + r^2$, $du = 2r dr$, vilket ger

$$\int_0^1 \sqrt{1+r^2} r dr = \frac{1}{2} \int_1^2 u^{1/2} du = \frac{1}{3} [u^{3/2}]_1^2 = \frac{(2^{3/2} - 1)}{3}.$$

Vi får alltså att arean av ytan ges av $\frac{\pi}{3}(2^{3/2} - 1)$.

Lösning 3a: Rotationen av vektorfältet ges i det här fallet av $\left(0, 0, \frac{\partial}{\partial x} \frac{bx}{x^2+y^2} - \frac{\partial}{\partial y} \frac{-ay}{x^2+y^2}\right)$.

Man räknar snabbt ut $\frac{\partial}{\partial x} \frac{bx}{x^2+y^2} = \frac{b(y^2-x^2)}{(x^2+y^2)^2}$, $-\frac{\partial}{\partial y} \frac{-ay}{x^2+y^2} = \frac{a(y^2-x^2)}{(x^2+y^2)^2}$. För att rotationen ska vara noll måste således

$$\frac{b(y^2 - x^2)}{(x^2 + y^2)^2} = \frac{a(y^2 - x^2)}{(x^2 + y^2)^2}.$$

Vi får alltså relationen $a = b$.

Lösning 3b: Enhetscirkeln C i planet $z = 0$ kan parametreras som $x = \cos \theta, y = \sin \theta, z = 0, 0 \leq \theta \leq 2\pi$. Vi får $d\mathbf{r} = (dx, dy) = (-\sin \theta, \cos \theta)d\theta$. Eftersom $a = b$ så får vi $\int_C \mathbf{F} \bullet d\mathbf{r} = \int_0^{2\pi} (a \sin^2 \theta + a \cos^2 \theta) d\theta = 2\pi a$. Alltså måste $a = b = 1$.

Lösning 3c: Nej. Om $\mathbf{B} = \nabla \phi$ för en funktion ϕ så är alla arbetsintegraler vägoberoende. Det innebär å andra sidan att vägintegralen längs alla slutna kurvor nödvändigtvis är noll, men i exemplet ovan med $a = b = 1$ så får vi svaret 2π .

Lösning 4: Greens sats säger att

$$\int_C \mathbf{F} \bullet d\mathbf{r} = \iint_D (Q_x - P_y) dA.$$

I detta fallet får vi alltså att arbetsintegralen ges av

$$\iint_D \sin(x^3) dx dy.$$

Beroende på ordningen, får vi alltså att integralen ges av en av följande två integraler

$$\int_0^1 \int_{\sqrt{y}}^1 \sin(x^3) dx dy = \int_0^1 \int_0^{x^2} \sin(x^3) dy dx.$$

Den första integralen ser svår att räkna ut, så vi försöker med den andra. Vi får $\int_0^1 \int_0^{x^2} \sin(x^3) dy dx = \int_0^1 x^2 \sin(x^3) dx$. Denna räknas ut genom att sätta $u = x^3, du = 3x^2 dx$, vilket ger $\frac{1}{3} \int_0^1 \sin(u) du = \frac{1 - \cos(1)}{3}$.

Lösning 5a: Området K parametreras lättast med polära koordinater: $x = R \cos \theta \sin \phi, y = R \sin \theta \sin \phi, z = R \cos \phi, 1 \leq R \leq 2, 0 \leq \theta \leq 2\pi, 0 \leq \phi \leq \pi/4, dV = R^2 \sin \phi dR d\phi d\theta$. Integralen blir således

$$\iiint_K dV = \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/4} \int_1^2 R^2 \sin \phi dR d\phi d\theta = 7/3 * \left(\frac{\sqrt{2} - 1}{\sqrt{2}} \right) * 2\pi = 7/3 * \sqrt{2} * (2 - \sqrt{2}).$$

Volymen av området som ligger i första oktanten är en fjärdedel av detta, vilket ger volymen $7/3 * \sqrt{2} * (2 - \sqrt{2})/4$.

Lösning 5b: Det lättaste angreppssättet borde vara att använda Gauss divergenssats, som säger att flödet ut ur V ges av $\iiint_K \operatorname{div} \mathbf{F} dV$. Divergensen ges av $\operatorname{div} \mathbf{F} = \frac{\partial F_1}{\partial x} + \frac{\partial F_2}{\partial y} + \frac{\partial F_3}{\partial z} = 3(x^2 + y^2) = 3R^2 \sin^2 \phi$. Med samma parametrering som ovan, får vi alltså att flödet ut ur området ges av

$$3 \int_0^{2\pi} \int_0^{\pi/4} \int_1^2 R^4 \sin^3 \phi dR d\phi d\theta = 3 * 31/5 * \left[-\cos \phi + \frac{\cos^3(\phi)}{3} \right]_0^{\pi/4} * 2\pi = 31 \frac{4\sqrt{2} - 5}{10\sqrt{2}}.$$

Lösning 6: Se boken

Lösning 7: Se boken

Lösning 8a: Eftersom $\|\sin(x)\| \leq \|x\|$ får vi uppskattningen $\|\frac{\sin(x)}{x}e^{-yx}\| \leq e^{-yx}$, vilket innebär att relevanta uppskattningar är uppfyllda för att få derivera under integraltecknet.

Lösning 8b: För $y > 0$ deriverar vi med avseende på y , och får

$$I'(y) = \frac{d}{dy} \int_0^\infty \frac{\sin(x)}{x} e^{-yx} dx = \int_0^\infty \frac{\partial}{\partial y} \frac{\sin(x)}{x} e^{-yx} dx = - \int_0^\infty \sin(x) e^{-yx} dx.$$

Denna integral går att räkna ut via partiell integrering, och vi får $I'(y) = -\frac{1}{1+y^2}$. Således är $I(y) = -\arctan y + C$ för en konstant C . Om vi tar $y = \infty$, eller godtyckligt stort, är $I(y) = 0$, eller godtyckligt litet. Eftersom $\arctan(y)$ går mot $\pi/2$ då y går mot oändligheten får vi att $C = \pi/2$. Eftersom $I(y)$ är kontinuerlig för $y \geq 0$ kan vi nu sätta $y = 0$ och får $I(y) = -\arctan(0) + \pi/2 = \pi/2$.